

CVRSVM CONSVMMAVI

(Pau, 2 Tm 4,7)

PER

PERE VILLALBA I VARNEDA

Universitat Autònoma de Barcelona

A la llum de la praxis i dels conceptes que s'amaguen rere els Jocs Olímpics de l'antiguitat, alguna frase de Pau de Tars pot recuperar la seva frescor filològica i esquivar interpretacions massa lògiques, però no menys encorsetades. Em refereixo als textos de la carta segona de Pau adreçada a Timoteu (4,6-8).

Un cop recercats els textos de caire esportiu del Nou Testament, es veu clarament que només Pau al·ludeix amb una certa insistència a competicions esportives, alhora que conserva ecos de l'antiga filosofia olímpica. A la vista d'això, es pot concloure que Pau és, una vegada més, l'escriptor bíblic de la fornada recent més profundament hel·lenitzat.

Per altra banda, també es pot dir que va escapar als pares de l'Església, que el comentaren en els segles posteriors, el reconeixement d'aquesta arrel d'hel·lenisme autèntic, i optaren per una interpretació —per ignorància, cosa ja 'típica'— totalment metafòrica. Amb tot el respecte que em mereix el col·lectiu dels pares de l'Església i amb molta admiració pel coneixement que tenien de la ciència escripturística, opino que les expressions esportives que em proposo d'estudiar són susceptibles encara d'una interpretació més matisada, que ha d'afectar, en darrer terme, la traducció que se'ls ha de donar.

Encara que la interpretació general de la carta fa pensar que Pau aconsella i anima el seu deixeble Timoteu a la pràctica correcta del sacerdoci, jo crec que Pau té una obsessió tota l'estona, i no és altra que la fe i la no fe, que esmenta en diversos versicles: I 5, 13; II 13, 18, 22; III 8, 10, 14-15; IV 3-4.

Tres altres actituds hi afloren encara, que confirmen aquesta problemàtica de la fe: Pau se sent abandonat per antics amics fidels, i se'n dol clarament (I 15; IV 9, 14, 16), recorda que ha estat perseguit per la seva fe (III 10-11) i exhorta Timoteu a la lluita (IV 1-2) i a mantenir-se ferm davant de les desviacions doctrinals (IV 3-5). Vet aquí, doncs, els punts-clau d'aquesta carta.

Passem, doncs, al text en qüestió. Pau escriu:

[1] (A) Tu, però, estigues vigilant, suporta sofriments, fes tasca d'evangelista, compleix el teu ministeri, car jo ja he anunciat la treva, i el temps de la meva partença està fixat. (B) He fet la competició molt bé: he acabat íntegre l'estadi, he conservat la fe.

2Tim. 4,5-7

(A) Pau aconsella a Timoteu una vida de lluita i, en el fons, que prengui les regnes del seu ministeri, perquè ell ja no lluitarà més, ha fet la treva amb el món i ha de partir.

En el llenguatge olímpic, els espondòfors -que eren els encarregats de fer les libacions en els sacrificis a Olímpia-, anunciaven els dies de la treva sagrada i quan començaven exactament els Jocs Olímpics. La seva funció s'entendrà com a imprescindible, atesa la diversitat de calendaris en l'àmbit cultural grec.

Pau té, doncs, *in mente* la dinàmica d'aquells missatgers divins, que prohibien tota acció bèl·lica en base a la força de la paraula que havien rebut del Zeus Olímpic. No hi ha, doncs, en les paraules de l'apòstol cap al·lusió al seu vessament com a libació aquí, encara que utilitzi el mateix verb a *Filipencs II 17*, on l'acompanya d'uns complements específics; per tant, no ens val per al cas present. És a dir, Pau es declara missatger del Déu cristià per a proclamar la seva treva, i es mira la tasca evangelitzadora com a veritable competició, on cal lluitar sense treva.

Tot això no és més que una preparació per al contingut autèntic del que vol dir al seu deixeble a continuació.

(B) Pau no fa una al·legoria simplement literària en usar el mot *estadi*. El terme grec δρόμος significa -a més del genèric 'cursa'- 'estadi', pel fet que *la cursa* per antonomàsia era la practicada a l'estadi i era d'un sol estadi. Aleshores, Pau pensa en l'estadi per les connotacions que tenia amb la iniciació a la vida plena de l'home grec, alhora que estava totalment integrada en els sacrificis d'Olímpia (Filòstrat, *De gymnast.* 5). Crec, doncs, que Pau recull aquí el valor iniciàtic de la cursa a l'estadi.

A continuació, passa a jugar amb l'al·legoria de la 'cursa de l'estadi' entesa com 'la cursa de la seva vida com a evangelitzador', i declara que aquesta competició li ha anat molt bé, és a dir, que ha superat totes les dificultats, de la mateixa manera que a l'estadi s'han de superar unes determinades dificultats.

Més encara, Pau assegura que 'la cursa de la seva vida', l'ha acabada sà i estalvi, com els corredors reals de l'estadi, els quals no poques vegades veien mermades les seves forces en l'esforç. Aquí, però, Pau mescla una realitat produïda concretament en les curses de cavalls, on sí que tenia un sentit ple el fet d'acabar 'íntegre', car els accidents eren la cosa més comuna. I és així com el verb *τετέλεκα* adquireix tot el seu sentit.

Però això no és tot: per a Pau, el seu 'estadi' l'ha portat a la fe plena, és a dir, les dificultats que ha comportat 'la cursa de l'estadi' de la seva vida de predicador -que ha estat la seva cursa iniciàtica per a la vida plena en Crist o per entrar a l'altra que té tan a prop- no li han fet perdre la fe; és més, n'ha sortit enrobustida. És a dir, l'estadi real concebut com a període de prova en l'estadi de la fe porta Pau a sortir-ne amb una fe provada, fonamentada, que és el que desitja per a Timoteu, a qui aconsella la fermesa en la fe al llarg de tota la carta. Per tant, *he acabat íntegre* significa *he conservat la fe*.

La traducció de la Vulgata *cursum consummaui* es queda molt curta, i afavorí l'opinió segons la qual Pau simplement s'acomia dels seus fidels, quan de fet havia estat jubilat anticipadament.

Des del punt de vista de l'estructura sintàctica, les dues darreres oracions, *τετέλεκα* i *τεπήρηκα*, són una aposició del mot *ἀγῶνα*, alhora que expliciten el predicatiu 'molt bé', perquè 'he acabat íntegre' i 'he conservat la fe'.

De fet, Pau ja ha parlat a Timoteu de la lluita que comporta la seva fe, en una carta anterior:

[2] Combat la bella competició de la fe.

1Tim. 6,12

[3] Aquesta és la recomanació que jo et faig, Timoteu, fill, d'acord amb les paraules profètiques pronunciades sobre tu, per tal que realitzis amb elles la bella milícia amb fe i bona consciència; alguns, rebutjant-la, naufragaren en la fe.

1Tim. 1,18

Retornant als textos anteriors, Pau, en el fons, està fent la crònica del desenvolupament d'una competició olímpica -una de real al·legoritzada en la de la seva vida professional-, però sense declarar-se vencedor, sinó simplement participant en l'estadi, ja que declara que la corona li ha estat reservada, quan el normal és que fos per als vencedors.

Escriu Pau:

[4] En l'avenir, hi ha reservada per a mi la corona de la justícia, que el Senyor, jutge just, em donarà en aquell dia.

2Tim. 4,8

I és que l'estadi de la fe no dona per a competir contra ningú, sinó contra un mateix i les circumstàncies envoltants. Així, doncs, després d'una victòria personal, la corona.

Pau, en escriure 'jutge just', mostra la idea que té *in mente* referent a les actuacions inapel·lables dels jutges esportius -segons fama molt estesa-, però especialment a la dels hel·lanòdics d'Olimpia, com recorda Píndar en qualificar-los d'*incorruptibles* (Ol. 3,12).

En una carta anterior adreçada als fidels de Corint (1C 9,24-27), Pau ofereix tot un relat ric en terminologia olímpica. Quelcom, però, referent a les corones olímpiques el porta de cap. Veiem-ho:

[5] (A) ¿No sabeu que els qui corren a l'estadi prou corren tots, però un de sol s'emporta el premi? Correu, doncs, per tal que us l'emporteu.

(B) I tot atleta es priva de tot: aquells, realment, per aconseguir una corona corruptible; nosaltres, en canvi, una d'incorruptible.

(C) Jo, doncs, corro de tal manera, que no ho faig amb incertitud; boxejo de tal manera, que no colpeixo l'aire, sinó que sotmeto el meu cos i l'esclavitzo, no fos cas que, havent fet d'herald per als altres, esdevingués jo mateix desqualificat.

1C 9,24-26

Queda clar per a Pau que es corre per un premi (A) i per una corona (B). Però hi ha dos tipus de corones: la corruptible -Pau ataca aquí un dels principis de l'olimpisme clàssic- i la incorruptible, és a dir, la dels cristians. Val a dir que els no cristians tenien una veritable fe en la corona material que guanyaven i tenien posada l'esperança en els beneficis que els sobrevindrien. Pau, doncs, és aquí un intrús, un destructor d'una de les idees més belles que mai l'home ha pogut inventar: competir per una corona d'olivera, com a expressió de la superioritat de l'energia personal, energia vinguda del Zeus Olímpic, i com a penyora d'una certa immortalitat. I, de fet, Pau ho reconeix, quan diu que els atletes es priven de tot per tal d'obtenir la corona, cosa que vol dir que admet que hi ha un autèntic lliurement per part dels competidors a l'ideal atlètic.

I Pau, una vegada més, transvasa (C) la idea olímpica del córrer i de la boxa a la seva conducta personal, i converteix aquestes dues pràctiques en una ascési contra el seu cos, quan els altres atletes prestaven cures especials als propis cossos.

En autoproclamar-se herald, Pau al·ludeix a les funcions de convocar els atletes, anunciar les competicions i proclamar el nom dels vencedors per part d'aquest ministeri, que traduïdes a la seva filosofia volien significar convocar i animar els fidels per a la cursa de la fe, llegeixi's per a la prova de la fe. A més, el terme ἀδόκιμος significava aquell que no havia passat una prova, amb la qual cosa Pau insisteix en el caràcter iniciàtic de la vida atlètica, que ell trasllada a la seva concepció de vida cristiana.

Ara bé, només hi ha una manera d'ésser coronat, segons Pau:

[6] I, si un pren part en els jocs atlètics, no rep la corona, si no ha lluitat segons la legalitat.

2Tm 2,5

És a dir, així com el soldat no es dedica als negocis, mentre que l'atleta es regeix per un reglament, i el pagès té tot el dret legal de beneficiar-se primer dels fruits que ha treballat, així també el bon soldat de Crist ha d'actuar dintre dels seus deures, si vol rebre la corona.

Conclusions. A més de concloure que Pau té molt present l'esperit olímpic del seu temps, que metaforeja la vida esportiva i la introdueix dins de la seva doctrina cristiana, la cosa més pràctica que es pot treure d'aquest breu estudi és que cal modificar les traduccions d'aquests textos, introduint-hi o adaptant-hi les interpretacions següents: *he anunciat la treva* (text 1,A), *he fet la competició molt bé* (text 1,B), *he acabat íntegre l'estadi* (text 1,B).